

ВСЕ ПРО ЗАКОНИ - В ОДНІЙ ГАЗЕТІ!
Юридичний Вісник України
Загальнонаціональна правова газета
WWW.YVU.COM.UA

► № 4 (1563)

1-10 БЕРЕЗНЯ 2026 РОКУ

СТОР. 3

Виявлення корупційних ризиків:

Митниця під прицілом

■ У ЦЬОМУ НОМЕРІ

**Проблеми адвокатури
вимагають реформ**

► стор. 10

**Чи може Європа
ефективніше боротися
з пропагандою війни**

► стор. 13

**Четверта річниця
повномасштабного
вторгнення росії
Резолюція парламенту США**

► стор. 14–15

**Війни закінчуються
запитанням «навіщо?»**

► стор. 15

**Доступ до правосуддя
у критичному стані**

► стор. 22–23

**Офіс президента став
правовладним органом**

► стор. 25

**Парадокси віктимності:
концептуальна рамка
для кримінального права
та перехідного правосуддя**

► стор. 26–29

**НАГАДУЄМО НАШИМ
ЧИТАЧАМ!**

Триває передплатна кампанія
на 2026 рік.

Передплата здійснюється
в усіх відділеннях Укрпошти
та безпосередньо в редакції
тижневика (в т. ч. онлайн).

ПЕРЕДПЛАТНИЙ ІНДЕКС: 21615

Виявлення корупційних ризиків:

Митниця під прицілом

Команда Transparency International Ukraine опублікувала результати Індексу сприйняття корупції у 2025 році: Україна отримала 36 балів зі 100 можливих, продемонструвавши зростання на один бал та посівши 104 місце з-поміж 182 країн. Показники більшості країн-сусідок (Молдова, Румунія, Угорщина втратили по 1 балу) та інших кандидатів до ЄС (Грузія та Туреччина втратили по 3 бали) впали, тоді як прогрес продемонстрували лише Україна та Боснія і Герцеговина.

Нагадаємо, що Індекс — це результат комплексного дослідження. Він показує не рівень корупції, а її сприйняття представниками бізнесу та експертами. При цьому використовується понад десять джерел інформації та рейтингів. Загальний показник держави залежить від формування нею антикорупційної політики. Так, реалізація державної антикорупційної політики вказує на те, що абсолютно подолати корупцію, у тому числі в правоохоронних органах, неможливо. Можливо лише мінімізувати її вплив на суспільство. Останні події з цього приводу доказують, що ефективність інституцій держави (НАБУ, САП) визначаються саме наявністю певних пріоритетів, належною організацією процесуальних заходів, а також розслідуванням корупційних правопорушень. Така діяльність передбачає комплекс взаємопов'язаних за спрямуванням та метою заходів, що реалізуються у рамках єдиної антикорупційної політики. Мова йде насамперед про залучення громади до протидії корупції; удосконалення законодавства у сфері боротьби з корупцією відповідно до міжнародних стандартів; підвищення правової ментальності щодо нетерпимості до будь-яких корупційних проявів.

Впровадження Антикорупційної стратегії на 2026 – 2030 роки мають мінімізувати корупційні ризики у сфері митниці та підвищити її ефективність. Однак проблема полягає в тому, що ухвалення рішень у сфері митної справи надмірно спирається на прямий контакт між бізнесом і посадовцями. Тому важливо, щоб у кожного кроку був цифровий слід. Адже відсутній єдиний цифровий управлінський контур, який створює значний простір для неформального впливу, вибіркості та значної кількості непрозорих операцій.

Макс Нефедов, керівник проекту BRP, який очолював дослідження з питань митниці розповідає, що існують як мінімум три ключові виклики, з якими зараз зіштовхується митниця, а саме, надмірна залежність від «людського фактора»; дискреція без прозорих правил: багато рішень залишаються на розсуд інспекторів, але не супроводжуються прозорими процедурами або незалежним контролем; відсутність стратегічних орієнтирів і вимірюваних показників: системі бракує зрозумілої траєкторії розвитку, чітких KPI та циклу зворотного зв'язку. Він вносить пропозиції для вирішення цих проблем: об'єднати технічні інструменти, оперативні дані та журнали дій у єдиному цифровому просторі, де кожен крок оформлення може бути відтворений та проаналізований; перевести типові операції в автоматичний режим з повною цифровою фіксацією, мінімізуючи контакти бізнесу та митниці; запровадити постійний аналіз цифрових слідів процесу, щоб створити аналітичну модель управління, у якій рішення ґрунтуються на стандартних даних, а не на індивідуальних підходах. Нагадаємо, другий розділ проекту Антикорупційної стратегії містить пропозиції щодо 16 сфер, які мають найвищі корупційні ризики. Цей розділ присвячений визначенню ключових проблем і стратегічних результатів у пріоритетних сферах, до яких, зокрема належать: судоустрій і статус суддів; прокуратура, правопорядок і протидія злочинності; адвокатура та правнича допомога; оборона; будівництво; відновлення; енергетика; публічні закупівлі; державне регулювання та контроль у сфері економіки; оподаткування.

Як відомо, у 2025 році завершився цикл дії Антикорупційної стратегії на 2021 – 2025 роки – основного стратегічного документа у сфері запобігання і протидії корупції в Україні. У зв'язку з цим Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) упродовж 2025 року здійснило комплексну роботу з підготовки такого проекту, який має забезпечити спадкоємність, системність та підвищення ефективності антикорупційних реформ у наступному п'ятирічному періоді.

Віктор Ковальський

Парадокси віктимності:

концептуальна рамка для кримінального права та перехідного правосуддя

Сучасні системи кримінального права та перехідного правосуддя пережили те, що можна назвати «поворотом до жертви». У національних та міжнародних юрисдикціях жертви перемістилися з периферії кримінального провадження до позицій нормативної центральності. Цей зсув відображається у процесуальних реформах, що надають жертвам права участі, у матеріальному праві, що створює нові склади злочинів для захисту жертв, у системах призначення покарання, що привілеюють вплив жертви, та в дискурсі прав людини, що позиціонує гідність жертви як первинне обґрунтування державних дій.

Вячеслав ТУЛЯКОВ,

д.ю.н., член-кореспондент НАПрН України, професор НУ «ОЮА»

Віктим-орієнтована правова реформа

Проте це центрування жертви як нормативного якоря породжує низку системних напружень: те, що я називаю парадоксами віктимності. Це не просто проблеми імплементації чи компроміси, що підлягають вирішенню, а структурні суперечності, вбудовані в саму логіку віктим-орієнтованої правової реформи. Посилення захисту жертв часто породжує контрефекти на доктринальному, процесуальному та політичному рівнях, які підривають саме ті цінності, що жертво-центричні реформи мають на меті просувати (Туляков В. О. Віктимологічна політика в постконфліктних суспільствах // Антикримінальна політика України: у пошуках оптимальної моделі Харків : Юрайт, 2026. — С. 183-195.)

Ця концептуальна рамка виокремлює вісім основних парадоксів, що діють у системах кримінального правосуддя: від національного переслідування до міжнародних трибуналів, від мирочасних реформ до механізмів підзвітності в постконфліктних ситуаціях. Кожен парадокс розкриває, як добре задумані віктим-центричні втручання можуть одночасно просувати й компрометувати фундаментальні принципи законності, справедливості, пропорційності та людської гідності.

Поточна війна в Україні та її механізми підзвітності надають особливо показові сучасні приклади дії цих парадоксів, демонструючи, як вони інтенсифікуються в умовах активного конфлікту та масових злочинів.

Віктимність як відхилення від нормативів безпеки

Перш ніж розглядати конкретні парадокси, важливо ситуювати віктимність у ширшій нормативній рамці, що пов'язує правову доктрину з інтуїтивним моральним розумінням. Віктимність можна розуміти як відхилення від нормативів безпеки, що діють одночасно на правовому та інтуїтивному рівнях. Ця концептуальна основа допомагає пояснити, чому жертво-центричні реформи породжують саме ці напруження.

На правовому рівні кримінальне право встановлює нормативи безпеки через заборони, що визначають межі прийнятної поведінки, та через механізми примусу, що обіцяють захист від порушень. Фундаментальний обов'язок держави: підтримувати усталений порядок безпеки, в якому індивіди можуть здійснювати автономію без страху насильства, примусу чи шкоди. Віктимність являє собою невиконання системою цього обов'язку. Коли хтось стає жертвою злочину, це демонструє, що правовий норматив безпеки було порушено. Статус жертви є не просто описовим, а нормативним: він позначає відхилення від умов безпеки, які право обіцяє підтримувати.

Ця правова концептуалізація узгоджується з інтуїтивними моральними розуміннями віктимності. На інтуїтивному рівні віктимність порушує очікування особистої безпеки, що діють незалежно від формальних правових структур. Люди мають доправові інтуїції щодо тілесної цілісності, безпеки власності, захисту гідності та сво-

боди від примусу. Ці інтуїтивні нормативи безпеки формують моральні судження про шкоду, винність та належну відповідь. Коли відбувається віктимізація, вона порушує одночасно правову обіцянку безпеки та інтуїтивне очікування захищеності.

Конвергенція правових та інтуїтивних нормативів безпеки навколо віктимності пояснює потужну моральну та політичну силу, яку несе статус жертви. Жертви втілюють подвійне відхилення: від обіцянки правового порядку та від інтуїтивних очікувань базової безпеки. Це подвійне відхилення породжує моральну невідкладність реагування, створює політичний тиск для системної реформи та наділяє наративи жертв винятковою легітимністю. Це також пояснює, чому віктим-центричні реформи так легко виходять за межі своєї заявленої сфери. Оскільки віктимність являє собою відхилення від фундаментальних нормативів безпеки, реформи, що позиціонуються як захист жертв, набувають морального авторитету, що робить опір таким, що видається байдужим чи безпринципним.

Проте ця сама нормативна структура створює умови для парадоксів, що розглядаються нижче.

Подвійний імператив?

Якщо віктимність являє собою відхилення від безпеки, тоді віктим-центрична реформа стає одночасно про відновлення безпеки та про запобігання майбутнім відхиленням. Ці подвійні імперативи тягнуть у різні боки. Відновлення безпеки для фактичних жертв може вимагати індивідуалізованих, пропорційних, процесів, що поважають права. Запобігання майбутнім відхиленням може здаватися таким, що виправдовує розширену криміналізацію, процесуальні винятки та системні зміни, що компрометують саме ту структуру прав, що мала забезпечувати безпеку. Напруження посилюється, оскільки правові та інтуїтивні нормативи безпеки не завжди узгоджуються.

Правові нормативи безпеки включають процесуальні гарантії для обвинувачених осіб, ви-

моги пропорційності та принципи субсидіарності, що обмежують державну владу. Вони існують для запобігання тому, щоб державні дії самі не ставали джерелом небезпеки.

Інтуїтивні нормативи безпеки, навпаки, часто наголошують на захисті від приватного насильства та шкоди, приділяючи менше уваги обмеженням державної влади. Коли реформа кримінального права відбувається переважно з інтуїтивних імперативів безпеки, посилені через наративи жертв, вона може компрометувати правові структури безпеки, призначені для обмеження державної влади.

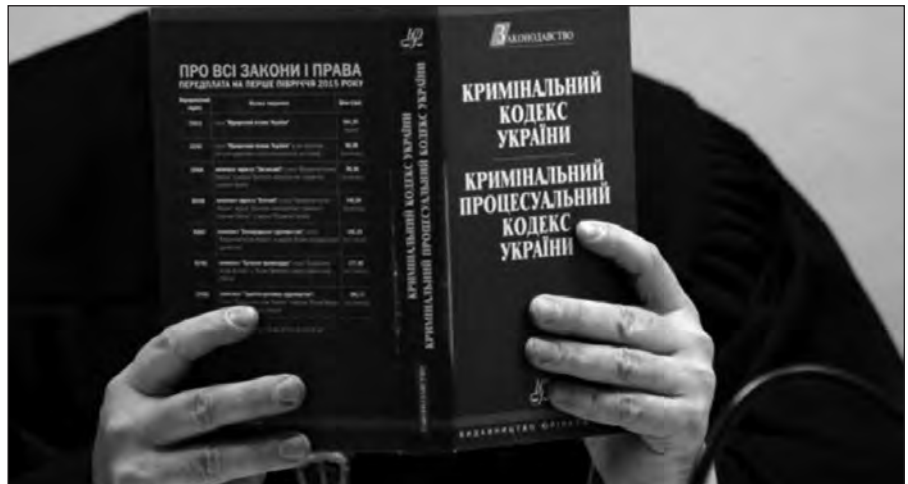
Досвід України яскраво демонструє цю напругу. Російська агресія створила масові відхилення як від правових нормативів безпеки (порушення міжнародного гуманітарного права, українського кримінального права, базових прав людини), так і від інтуїтивних нормативів безпеки (масове насильство, що руйнує базові очікування безпеки, тілесної цілісності та стабільності громади). Подвійне відхилення породжує переважну моральну невідкладність підзвітності та реформи. Проте та сама невідкладність, що легітимізує віктим-центричні правові зміни, також створює тиск для компрометації правових нормативів безпеки (процесуальна справедливість, пропорційність, доказові стандарти) в ім'я відновлення інтуїтивної безпеки через покарання та превенцію.

Ця концептуальна основа: віктимність як відхилення від подвійних нормативів безпеки, лежить в основі кожного з восьми парадоксів, що розглядаються нижче. Розуміння цієї основи допомагає пояснити, чому парадокси є не просто практичними труднощами, а структурними особливостями віктим-орієнтованого кримінального права, що діє на перетині правової доктрини та моральної інтуїції.

Перший парадокс: визнання vs. інструменталізація

Чим більш всебічно правові системи визнають жертв як суб'єктів з правами, що мають легітимні моральні та процесуальні підстави, тим легше політичні актори інструменталізують наративи жертв для виправдання каральної експансії, виняткових заходів та символічної криміналізації. Цей парадокс виникає безпосередньо з нормативної сили, яку несе віктимність як відхилення від очікувань безпеки.

Фундаментальна праця Нільса Крісті (Christie, N. (1986). The ideal victim. In E. A. Fattah (Ed.), *From crime policy to victim policy* (pp. 17-30). Macmillan.) показала, як злочин

функціонує як моральна та політична драма, в якій фігури жертв можуть бути стратегічно мобілізовані. Ідеальна жертва (безневинна, вразлива, невідома правопорушнику) стає наративним ресурсом для легітимізації каральної політики. Коли системи інституціоналізують визнання жертв, вони одночасно створюють інституційні механізми, через які ця інструменталізація діє. Відомо, що пізньомодерна каральна політика все більше центрує фігури жертв як легітимуючі символи каральної експансії, навіть коли фактичні преференції жертв є гетерогенними, а реформаторські заходи мають обмежений зв'язок з добробутом жертв.

Езза Фаттах (Fattah, E. A. (1992). *Towards a critical victimology. Crime, Law and Social Change*, 17(3), 261-269.) попереджав про зсув «від політики щодо злочинності до політики щодо жертв», зауважуючи, що віктим-центрична риторика, якою б щирою вона не була в походженні, виявляється легко кооптованою каральними порядками денними. Політики посиляються на страждання жертв для виправдання обов'язкових мінімумів, законів «три страйки» та позбавлення судової дискреції. Прокурори цитують травму жертв для протидії програмам диверсії та реставративним альтернативам. Організації захисту жертв, спочатку зосереджені на послугах та підтримці, опиняються призваними до коаліцій «жорсткості до злочинності». До того ж сама віктимологія була кооптована економікою правопорядку через системи обмеження засобів та можливостей вчинення злочину, створюючи те, що деякі дослідники називають «індустрією віктимізації».

Статус жертви стає одночасно щитом і зброєю: щитом для тих, хто постраждав від злочину, має право на захист та гідність, і водночас політичною зброєю, що використовується для виправдання заходів,

які можуть мати малий зв'язок з добробутом жертв і потенційно компрометувати системну справедливість. Ця подвійність відображає нормативну структуру, обговорену вище: оскільки віктимність являє собою відхилення від безпеки, вона породжує моральний авторитет, що виходить за межі індивідуальних потреб жертв до ширших імперативів безпеки, які можуть конфліктувати із захистом прав.

Цей парадокс інтенсифікується в перехідних та воєнних контекстах. У постконфліктних середовищах моральна невідкладність, що оточує жертв масових звірств, стискає аналіз пропорційності. Масштаб страждань створює політичний тиск для швидких, суворих та символічно задовільних відповідей. Проте цей тиск може підірвати саме ті принципи верховенства права, що відрізняють легітимну підзвітність від помсти. Відомо, що сучасні механізми перехідного правосуддя, хоч і позірно віктим-центричні, часто слугують імперативам державотворення, міжнародним політичним порядкам денним та символічним функціям, що можуть розходитися з фактичними інтересами жертв.

Воєнний контекст України демонструє цей парадокс з особливою чіткістю. Легітимна потреба документувати та переслідувати російські воєнні злочини та злочини проти людства (атаки на цивільну інфраструктуру, катування, примусову депортацію дітей, сексуальне насильство) створила простір для законодавчих ініціатив, що виходять далеко за межі підзвітності за воєнні злочини. Наративи жертв з місць звірств та знущання використовуються для виправдання розширених підстав для тримання під вартою в звичайних кримінальних справах, не пов'язаних з воєнним станом: зловживаннями принципом загальної превенції при призначенні покарання: об-

межень доступу адвокатів захисту під виглядом необхідних заходів безпеки, пропозицій щодо прискорених судових процесів, що стискають часові рамки способами, які можуть компрометувати підготовку захисту, та антиколлабораційного законодавства, що криміналізує поведінку з нечіткими дефініційними межами, створюючи ризики надмірно широкого застосування.

Інструменталізація діє на багатьох рівнях. Міжнародно страждання українських цивільних стає засобом для ширших геополітичних порядків денних: розширення НАТО, режимів санкцій, пакетів військової допомоги, які можуть узгоджуватися з інтересами жертв, але також слугують стратегічним цілям, незалежним від добробуту жертв. На національному рівні моральний авторитет воєнних жертв створює політичне прикриття для інституційних змін, включаючи розширену виконавчу владу, обмежені громадянські свободи та розширення прокурорської дискреції, що передували агресії, але набувають нової легітимності в умовах воєнного стану.

Це не означає, що зусилля України щодо підзвітності позбавлені легітимності або що віктим-центричні реформи є удаваними. Радше це ілюструє, як справжні імперативи захисту жертв та стратегічна інструменталізація діють одночасно і часто нерозрізнено. Мати, яка втратила дитину від російської ракети, має повне моральне право вимагати підзвітності; проте її свідчення може бути використане для виправдання заходів розширеного спостереження, обмеженої свободи вираження поглядів, криміналізації політичного дисидентства під виглядом «колабораціонізму», що виходять за межі підзвітності за воєнні злочини.

Парадокс поглиблюється, коли міжнародні актори беруть участь у цій динаміці. Про-

курори МКС, посадовці ЄС та західні уряди посилаються на українських жертв для виправдання своїх власних інституційних пріоритетів. Безпрецедентна швидкість МКС у відкритті розслідування слугує інтересам Суду в демонструванні релевантності та протидії критиці щодо зосередженості на Африці, навіть коли вона також слугує інтересам жертв у підзвітності. Переговори щодо кандидатського статусу ЄС пов'язують реформу українського кримінального права зі стандартами захисту жертв, потенційно спрямовуючи зміни, що відображають інституційні преференції ЄС настільки ж, як і потреби українських жертв. Але ми вже звертали увагу на те, що гармонізація кримінального права ЄС часто використовує риторику захисту жертв для просування цілей інституційної інтеграції, що виходять за межі добробуту жертв.

Другий парадокс: голос vs. процесуальна справедливість

Розширення прав жертв на участь покращує експресивне правосуддя та визнає жертв як щось більше, ніж пасивні об'єкти кримінального провадження, але одночасно ризикує підірвати змагальний баланс, рівність сторін та презумпцію невинуватості. Цей парадокс виникає з напруги між віктимністю як відхиленням від безпеки, що вимагає визнання, та правовими нормативами безпеки, що вимагають процесуального обмеження державної влади.

Міжнародні кримінальні трибунали (МКС, МКТЮ та МКТР) інтенсивно боролися з цим парадоксом. Ці інституції (особливо МКС) запровадили безпрецедентні механізми участі жертв, дозволяючи жертвам представляти погляди та занепокоєння на різних процесуальних стадіях. Це являє

собою справжній прогрес у визнанні того, що жертви масових звірств мають інтереси, відмінні від інтересів прокурорів, що представляють «міжнародне співтовариство». Проте практика виявила структурні напруги. Коли жертви беруть участь окремо від обвинувачення, чи становлять вони третю сторону в провадженні? Як їхня участь впливає на право обвинуваченого на справедливий суд? Чи компрометує надання адвокатам жертв права допитувати свідків рівність сторін? Досвід МКС показує, що це не гіпотетичні занепокоєння: адвокати захисту неодноразово оскаржували участь жертв як упереджену, стверджуючи, що кілька сторін, вишикуваних проти обвинуваченого, структурно нахилиють провадження та створюють виклики справедливості, з якими процесуальна рамка Суду бореться вирішити.

Національні системи стикаються з паралельними дилемами. Заяви жертв при вирішенні питань призначення покарання, інших заходів кримінально-правового впливу, або угод, тепер стандартні в багатьох юрисдикціях, обіцяють надати жертвам голос при призначенні покарання. Проте численні дослідження документують, як ці заяви можуть вносити довільні диспропорції на основі артикульованості жертв, соціального статусу чи доступу до адвокатської підтримки. Два підсудних, які вчинили ідентичні злочини, можуть отримати дуже різні покарання залежно від того, чи їхні жертви подають переконливе свідчення про вплив, що може підірвати пропорційність та рівність призначення покарання.

Українські національні судові процеси щодо воєнних злочинів ілюструють ці напруги в гострій формі. Офіс генерального прокурора переслідував захоплених російських солдатів за воєнні злочини, з українськими жертвами, що активно беруть участь у провадженнях. У судовому процесі В. Ш., першого російського солдата, засудженого за воєнні злочини в Україні, вдова жертви була присутня впродовж усього процесу, давала емоційні свідчення та робила заяви для медіа, позиціонуючи судовий процес як справедливість для її вбитого чоловіка. Ця участь слугувала важливим експресивним функціям: визнання страждань вдови, надання першій платформи для її голосу, демонстрація української відданості підзвітності. Проте вона також створила процесуальні ускладнення. Емоційна атмосфера, створена присутністю в залі суду скорботної вдови в поєднанні з інтенсивним медійним висвітлен-

ням та суспільною увагою, зробила судову нейтральність важкою для підтримання. Як український суддя, в українському залі суду, з українськими жертвами, присутніми, може виносити пропорційне рішення щодо провини російського підсудного під час триваючої війни агресії проти України? Занепокоєння щодо рівності сторін інтенсифікувалися, оскільки підсудний, двадцятидворічний солдат-призовник, зіткнувся не лише з державними прокурорами, але й з вагою колективного українського горя та гніву. Його адвокат захисту діяв в умовах, де енергійне адвокатування могло бути витлумачене як непатріотичне чи нечутливе до страждань жертв. Тиск з боку громадськості та жертв на швидкі судові процеси стиснув час підготовки. Судовий процес відбувався з надзвичайною швидкістю: від захоплення до засудження приблизно за два місяці. Така ефективність не слугує матеріальним інтересам жертв у визнанні шкоди оскільки адгезійний позов не було заявлено за браком часу.

Напруга інтенсифікується і в судових процесах, що стосуються передбачуваних українських колаборантів. У цих справах українські жертви колабораціонізму (ті, кого було доносом передано окупаційним силам, чиє майно було вилучене, хто зазнав насильства) беруть участь у провадженнях проти українських підсудних, обвинувачених у допомозі російській окупації. Тут участь жертв перетинається з політичною поляризацією та соціальним розколом. Голос жертви стає одночасно виразом справжньої шкоди та зброєю в громадському взаємному звинуваченні. Організації захисту жертв можуть у майбутньому документувати випадки, коли жертви ідентифікували «колаборантів» на основі особистих суперечок або попередніх соціальних конфліктів, озброюючи провадження щодо таких злочинів для приватних цілей, коли тиск громади демонструвати патріотизм призводив до експансивних доносів з передбачуваними колаборантами, позбавленими презумпції невинуватості в публічному дискурсі до суду, та коли свідчення жертв змішували різні форми поведінки під окупацією, включаючи продовження роботи в цивільній адміністрації, прийняття гуманітарної допомоги від окупаційної влади та неактивний опір, не розрізняючи ступенів винності.

Система обіцяє голос, але ризикує створити механізм участі, через який соціальний поділ, імперативи помсти та колективна травма перекривають індивідуалізовану оцінку провини. Жертва, чий свідчення до-

помагають засудити справжнього воєнного злочинця, та жертва, чий свідчення допомагають розв'язати сусідську суперечку, обидві здійснюють «голос», але з дуже різними наслідками для процесуальної справедливості.

Міжнародні зусилля з документування стикаються з подібними парадоксами. Українські організації громадянського суспільства та міжнародні НУО зібрали тисячі свідчень жертв для можливого використання в міжнародних кримінальних провадженнях. Ця документація слугує інтересам жертв у тому, щоб їхній досвід був записаний та потенційно використаний для підзвітності. Проте та сама документація створює доказові матеріали, які можуть пізніше з'явитися в судових процесах, де адвокати захисту не можуть ефективно перехресно допитувати, де достовірність свідків не може бути належним чином перевірена, і де сама кількість свідчень жертв ризикує переважити індивідуалізовану оцінку відповідальності конкретного підсудного. Таким чином не процесуальна участь жертв у документуванні може створювати напруги між репрезентацією та процесуальним правосуддям (McGonigle Leyh, B. (2011). *Procedural justice? Victim participation in international criminal proceedings*. Intersentia.).

Коротко про інші парадокси:

Третій парадокс: захист vs. надмірна криміналізація. Віктим-центричні реформи розширюють кримінальну відповідальність під виглядом захисту, впливаючи на принципи законності, *ultima ratio* та пропорційності: українське законодавство про колабораціонізм ілюструє, як захист жертв окупації виправдовує широке та нечітке криміналізування поведінки виживання

Четвертий парадокс: вразливість vs. агентність. Правові рамки кодують жертв як вразливих і пасивних, стираючи агентність: українські жінки під окупацією, які здійснювали складні стратегії виживання, редукуються до «ідеальних жертв» у документації про сексуальне насильство, що ігнорує їхню моральну складність.

П'ятий парадокс: універсалізація vs. ієрархія жертв. Універсалістська риторика прав людини маскує систематичне ранжування жертв українські жертви отримують безпрецедентну міжнародну увагу у порівнянні з сирійськими, єменськими чи рохінджа, відображаючи геополітичну близькість, а не тяжкість шкоди.

Шостий парадокс: реставративне правосуддя vs. каральний попит. Жертво-орієнтований дискурс одночасно підтримує реставративний діалог та каральне покарання: українські ініціативи громадського примирення щодо колабораціонізму не корелюють з переважним публічним попитом на суворі вироки та довільне ув'язнення.

Сьомий парадокс: приватність vs. прозорість. Захист жертв вимагає конфіденційності, але адвокація вимагає публічного свідчення українські жертви сексуального насильства стикаються з неможливими виборами між приватністю, що захищає від стигми, та видимістю, що генерує міжнародний тиск для підзвітності.

Восьмий парадокс: емоційна легітимність vs. нормативна стриманість. Колективні емоції (гнів, горе, страх) є морально валідними відповідями на звірства, проте їхнє пряме перекладання в кримінальну політику дестабілізує законність та пропорційність — український законодавчий процес під емоційним тиском воєнної травми ризикує прийняти реформи, що компрометують процесуальні гарантії.

(Далі буде...)